

Θρησκευτική ελευθερία και ανεξιθρησκία: Η εξέλιξη των εννοιών (Στέλιος Βασιλειάδης, Θεολόγος, MSc Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών)

/ [Πεμπτούσια](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/1PPNT4s>]

«Εισαγωγή»

Η σχέση της κοσμικής με την εκκλησιαστική εξουσία προσδιόρισε τις βάσεις της “θρησκευτικής ελευθερίας”, οι οποίες άρχισαν να δημιουργούνται τον 16^ο αιώνα με την θρησκευτική μεταρρύθμιση[5]. Από τον προηγούμενο αιώνα ο Locke με κορυφαίο έργο του «A Letter Concerning Toleration[6]» είχε βοηθήσει στον κατευνασμό του θρησκευτικού ζηλωτισμού και την σταδιακή εξαφάνιση των δικών για μαύρη μαγεία και αιρέσεις[7].

Παράλληλα, τέλη 18^{ου} και αρχές 19^{ου} αιώνα παρατηρείται μία αμφισβήτηση στον θείο χαρακτήρα του Ευαγγελίου. Την ίδια εποχή ο John Stuart Mill δημοσίευσε το δοκίμιο «On Liberty [8]» κεφάλαιο του οποίου είναι αφιερωμένο στην ελευθερία της σκέψης.

Ωστόσο, ο σπόρος της ανεξιθρησκίας είχε ήδη σταθεροποιηθεί στον ευρωπαϊκό χώρο με αντανάκλαση στα Συντάγματα του 19^{ου} αιώνα, τα οποία κινήθηκαν προς την κατοχύρωση της θρησκευτικής ελευθερίας και της εκκοσμίκευσης του κράτους[9].

Στις χώρες της Ε.Ε. οι μορφές συνύπαρξης κράτους και εκκλησίας όπως καθορίζονται από τα Συντάγματα μπορούν να ταξινομηθούν ποικιλοτρόπως. Η πρώτη κατηγορία εμπεριέχει την ομάδα κρατών, τα οποία έχουν αναγάγει μια εκκλησία σε επίσημη σε συνδυασμό με τον εθνικό τους χαρακτήρα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα κρατών της συγκεκριμένης κατηγορίας αποτελούν η Δανία, η Μ. Βρετανία και η Ελλάδα.

Επίσης, υπάρχουν κράτη, τα οποία ενισχύουν την εκκλησία και βρίσκονται σε ένα μεταβατικό στάδιο είτε προς την αποσύνδεση τους από αυτήν όπως η Ιρλανδία, είτε προς την επανασύνδεση τους με την εκκλησία όπως η Πολωνία. Το Ιρλανδικό Σύνταγμα δεν προβλέπει επίσημη θρησκεία και διασφαλίζει την ελευθερία συνείδησης και εμποδίζει το κράτος να θεσπίσει οποιαδήποτε προνόμια υπέρ της εκάστοτε θρησκείας[10].

Η επόμενη κατηγορία περιλαμβάνει τα κράτη, στα οποία οι δύο εξουσίες, πολιτική και εκκλησιαστική, δεν αγνοούν η μία την άλλη αλλά σε ορισμένους τομείς όπως η παιδεία και η κοινωνική πολιτική, συνεργάζονται. Χαρακτηριστικά παραδείγματα κρατών υπό την μορφή “Κονκορδάτου[11]” αποτελούν η Ιταλία, η

Γερμανία και η Ισπανία.

Τα κράτη με καθεστώς χωρισμού κράτους και εκκλησίας, δηλώνεται ρητά στο Σύνταγμα τους. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν κράτη όπως η Ολλανδία και το Βέλγιο.

Όπως διαφαίνεται από τα παραπάνω η σύνδεση “Κράτους” και “Εκκλησίας” μπορεί να πάρει διαφορετικές μορφές από χώρα σε χώρα. Η διαφορά της Ελλάδας δεν εντοπίζεται στο σύστημα της επικρατούσας θρησκείας[12] που ορίζεται στην συνταγματική διάταξη του άρθρου 3. Σε κανένα από τα Ευρωπαϊκά Συντάγματα δεν διαπιστώνεται τόσο έντονα η σύνδεση του Κράτους και της Εκκλησίας όπως στην Ελλάδα.

Τέλος, σημαντικός παράγοντας θρησκευτικής ελευθερίας αποτελεί η επιθυμία των ισχυρών κρατών να προστατεύσουν την θρησκευτική και φυλετική ταυτότητα των μειονοτήτων με τις οποίες συγγενεύουν και οι οποίες αισθάνονται ότι απειλούνται τα δικαιώματά τους από το Κράτος[13]. Επίσης, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η πολυπληθής εγκατάσταση μουσουλμάνων και βουδιστών στην Ευρώπη πράγμα το οποίο, εξέτασε τις αντοχές της ανοχής της Ευρώπης στο «άλλο»[14].

Ενότητα 1- «Θρησκευτική Ελευθερία στα πλαίσια της Ε.Σ.Δ.Α»

1.1 Η σημασία της ελεύθερης εκδήλωσης πεποιθήσεων.

Η σημασία της ελευθερίας της εκδήλωσης των εκάστοτε πεποιθήσεων είναι αδιαμφισβήτητη, άλλωστε δεν αποτελεί σύμπτωση το γεγονός ότι οι συντάκτες της Ε.Σ.Δ.Α της έδωσαν ιδιαίτερη σημασία, θεσπίζοντας πολύ λιγότερους περιορισμούς στην ελευθερία εκδήλωσης των πεποιθήσεων από ότι σε άλλα δικαιώματα της Ε.Σ.Δ.Α.

Εντούτοις, προκύπτει ότι η πραγματική διασφάλιση της ελεύθερης εκδήλωσης των πεποιθήσεων δημιουργήθηκε από τον “αμυντικό” όρο της «αναγκαιότητας του περιορισμού μέσα σε μία δημοκρατική κοινωνία». Παρ’ όλα αυτά, ο “επιθετικός” χαρακτήρας του συγκεκριμένου όρου κρίνεται σημαντικότερος καθώς μέσω αυτού, το Δικαστήριο δύναται να θέσει σε πρώτη προτεραιότητα τις απαιτήσεις του ιδανικού της “Δημοκρατίας”, από το οποίο εμπνέεται.

[5] Βλ. C.Gustafson/ P. Juliver(eds), Religion and Human Rights, Competing Claims? M.E. Sharpe, N. York 1998, σ. 12-35. G. Gelfand, « of Monkey's and Men- An Atheist's Heretical View of the Constitutionality of Teaching the Disproof of a Religion in the Public Schools», « Journal of Law and Education», 16(1987)3, σ.271-338.

[6] John Locke, « A Letter Concerning Toleration», σε: R.M.HUTCHINS(ed.), Locke, Berkeley, Hume, Great Books of the Western World, τομ.35, University of Chicago, 1977, σ.1-21.

[7] Η συνδρομή του κράτους, υπό την έννοια των νομικών ερεισμάτων για την καταπολέμηση των αιρέσεων κάθε «εχθρού» της επίσημης θρησκείας είναι τεράστια, Βλ. ενδεικτικό B.LEVACK, The witch- hunting early modern Europe, Longman, London- N.York, 1987. Το ΣΥΝΤΑΓΜΑ (ΤοΣ) 4-5/ 2000

[8] John Stuart Mill, «on Liberty», σε: R.M. Hutchins(edi), American State Papers, The Federalists, J.S.Mill, Great Books of the Western World, τομ.43, University of Chicago, 1977, σ.267-323, chapter 2, σ.274-293.

[9] Υπό την οπτική της θρησκευσιολογίας, από την αχανή βιβλιογραφία, Βλ. Γ.ΠΑΜΠΟΥΚΗ, Στην τροχιά ενός Θεού.

[10] Σύμφωνα με το άρθρο 44.2.2: «The state guarantees not to endow any religion».

[11] See J.Julg, ό.π.(σημ.4) περιεκτικό ορισμό της έννοιας του Κοινοβόλου δίνει ο O. ANDRYSEK, ό.π.(σημ16), σ.119 επ.

[12] Ο όρος «επικρατούσα θρησκεία» είναι λιγότερο δεσμευτικός, π.χ. εν σχέσει προς τον όρο «State Church», στο μέτρο που ο πρώτος ερμηνεύεται ως οιοδήποτε διαπιστωτική διάταξη.

[13] M.EVANS, Religious Liberty and International Law in Europe, Cambridge University Press 1997, σ.364 επ.

[14] J.BAUBEROT(ed), Pluralisme et minorités religieuses, Peeters, Louvain 1991 A.BASTENIER, « Les minorités d' origine musulmane en Europe, Reflexion a propos d' Une implantation».